

Najkrajšie VRCHY

Ján Lacika

DAJAMA

edícia
KS

Najkrajšie
VRCHY

Ján Lacika

Najkrajšie VRCHY

1. vydanie, 2023

Autor textu: Ján Lacika

Editor a zodpovedný redaktor: Daniel Kollár

Fotografie: Ján Lacika

Grafická úprava: Marianna Lázničková

Jazyková korektúra: Rút Facunová

Tlač: NIKARA, Krupina

Vydalo vydavateľstvo DAJAMA ako svoju 380. publikáciu.

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto knihy nesmie byť reprodukováaná v akejkoľvek forme bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

ISBN 978-80-8136-157-9

RNDr. Daniel Kollár – DAJAMA, Karloveské rameno 4B, 841 04 Bratislava,
tel.: +421 (2) 446 317 02, info@dajama.sk, www.dajama.sk

Obsah

Slovo autora	5
Svedok dávných dejín (Devínska Kobyla)	8
Štíhla osamelá kráľovná (Vysoká)	12
Vrch na hranici dvoch svetov (Zobor)	16
Symbol priateľstva (Veľká Javorina)	20
Oblúbenec s dokonalou figúrou (Vápeč)	24
Čučoriedkový vrch (Veľká Rača)	28
Strážca pokladov (Veľký Rozsutec)	32
Krivý a predsa krásny (Kľak)	36
Príležitosť najkrajšej túry (Tlstá a Ostrá)	40
Považský krásavec (Šíp)	44
Maják nad južným útesom (Krížna)	48
Menovec slávneho mesta (Zvolen)	52
Domov dravých vtákov (Jastrabská skala)	56
Spáľňa statočných rytierov (Sitno)	60
Najvyšší z Nízkyh (Ďumbier)	64
Strecha Slovenska (Kráľova hoľa)	68
Na konci Rudnej magistrály (Stolica)	72
Kráľ rudohorských lesov (Klenovský Vepor)	76
Ideálne miesto na hrad (Cigánka)	80
Dobry úkryt pre dva hrady (Hradová)	84
Vrch zrodený z ohňa (Pohanský hrad)	88
Stredoeurópsky stratovulkán (Poľana)	92
Diablov vrch (Babia hora)	96
Vrch s najkrajším výhľadom (Veľký Choč)	100
Krásny začiatok i koniec (Sivý vrch)	104
Čertove rohy (Plačlivé a Ostrý Roháč)	108
Strážca Liptova (Baranec)	112
Anjelsky krivý (Kriváň)	116
Štít priťahujúci davy aj osobnosti (Rysy)	120
Koruna Tatier (Vysoká)	124
Nečakaný víťaz (Gerlachovský štít)	128
Rodinka zo žuly (Lomnický štít)	132
Kamzičí raj (Jahňací štít)	136
Vrchy z kalendára (Havran a Ždiarska vidla)	140
Vrch v pasci Hornádu (Sivec)	144
Vrch dvoch tvárí (Folkmarská skala)	148
Typický obraz rudohoria (Kojšovská hoľa)	152
Čertov balvan (Sninský kameň)	156
Register vrchov a pohorí	160

Slovo autora

V ľudskej povahe sa objavuje silná potreba stále niečo vyhodnocovať, porovnávať a vytvárať rebríčky s prívlastkom naj. Viac ako iné nás zaujíma nielen to, čo je najväčšie, najmenšie, najvyššie či najťažšie, ale aj to, čo je najkrajšie. S radosťou sa zapájame do rozličných ankiet hľadajúc pritom napr. najkrajšie hrady, zámky, doliny a v našom prípade najkrajšie vrchy, aké len môžeme objaviť v nádhерnej slovenskej krajine. Je zrejmé, že krása je veľmi subjektívna kategória, na ktorú môžu ľudia mať odlišný, ba dokonca celkom protichodný názor. Avšak je tu cesta, po ktorej sa dá posunúť od subjektívneho k objektívnejšiemu. Podariť sa nám to môže prostredníctvom spomínaných ankiet hľadajúcich zhodu vo vnímaní krásy u čo najväčšej skupiny obyvateľstva a opierajúcich sa o fundované názory znalcov z oblasti estetiky a v našom prípade skúsených a scestovaných odborníkov

z oblasti geografie a príbuzných vied. Autor tejto knihy má za sebou viac ako polstoročie spoznávania Slovenska a je pritom vybavený účinnými nástrojmi skúmania, ktoré nadobudol nielen ako vedec pôsobiaci v oblasti geografie, ale aj ako pedagóg sledujúci vnímanie krásy u svojich študentov a žiakov. Mimoriadnou a výhodnou sa javí špecializácia na geomorfológiu, t. z. vedu o tvaroch a procesoch formujúcich zemský povrch, ktorá je spolu s geológiou najkompetentnejšou vyjadrovať sa nielen o prírodnej podstate prírodných foriem nazývaných vrchy, ale aj o subjektívnom hodnotení ich estetických kvalít.

Uvedomujúc si subjektivitu určovania krásy je zrejmé, že každý oslovený hodnotiteľ si vytvorí svoj vlastný rebríček najkrajších vrchov Slovenska. Určite ho ovplyvní čosi, čomu hovoríme verejná mienka, a do jeho výberu sa dostanú tie najznámejšie

Na Tlstej

Plačlivé a Ostrý Roháč

vrchy s najväčšou publicitou. Väčšina ľudí do svojho zoznamu na popredné miesta umiestni aj tzv. ikonické vrchy, akými sú na Slovensku napr. Kriváň, Kráľova hoľa či Babia hora. Bezpochyby nie malú rolu zohrá aj lokálpatriotizmus, t. z. bližší vzťah k vrchom blízko domova alebo v rodnom kraji. Okrem toho je tu ešte veľmi subjektívny prvok, a to osobná skúsenosť, zážitok, dojem z vlastného poznávania prostredníctvom rôznych foriem turistiky. Vo výhode sú scestovanejší ľudia, ktorí prešli a na vlastné oči spoznali veľký kus Slovenska. Na jednej strane majú širší zoznam adeptov na krásu, no na druhej strane im to zároveň sťažuje výber medzi nimi.

Táto publikácia obsahuje súbor vrchov, ktoré sú skutočnou okrasou Slovenska. Kniha sa člení do 38 kapitol, pričom v troch prípadoch sme vybrali dve od seba neoddeliteľné dvojčky. Ťažko by sme mohli totiž písať o Ostrom Roháči bez Plačlivého, o Tlstej bez Ostrej a o Havranovi bez Ždiarskej vidly. Sumárny počet vrchov sa nám tak

zastaví na čísle 41. Toľko krásnych vrchov nájde čitateľ v tejto knihe. Je nad slnko jasné, že mnohí z nich tam nenájdu svojho obľúbenca či nedočítajú sa o svojom favoritovi. Je to pochopiteľné, pretože náš zoznam je do veľkej miery osobný a subjektívny. Vzišiel z autorových poznatkov, skúseností a zážitkov, ktoré sa nakopili po vyše polstoročnom túlaní sa po Slovensku. Zostavovanie knihy vychádzalo z určitých kritérií, akými bola estetická hodnota daného vrchu, hodnotenie toho, akou mierou krásy obohacuje svoje okolie, akou jedinečnosťou vyniká jeho geológia, reliéf, vegetácia, vodstvo, čím ho obohatila tvorivá ruka človeka (hrad, kaplnka, rozhľadňa a podobne), aké turistické zážitky nám prináša zdolávanie jeho vrcholu, aké povesti ho berú do svojich príbehov, resp. aké udalosti sa na ňom alebo v jeho blízkom okolí udiali. Niekedy zavážilo aj to, aká osobnosť je s daným vrchom spätá. Vieme, že mnohým ľuďom imponuje pri vrchoch veľkosť, výška, členitosť či zvláštnosť tvarov. Áno, aj tieto aspekty sme brali do

Cigánka

úvahy, ale nie vždy sme pri výbere siahli po najvyšších vrchoch. Z tohto dôvodu v predkladanej knihe nájdeme aj príklady vrchov, ktoré sa vo svojom pohorí nevyskytujú ani v dvadsiatke najvyšších, a predsa sú také, že o nich môžeme povedať, že sú najkrajšie.

Na úvod považujeme za dôležité napísať, že kniha nie je rebríčkom krásy a zoradenie vrchov v nej nie je podľa poradia. Vychádza z regionálneho kritéria a pokračuje od západu na východ. Nerozhodovalo to, že autor je Bratislavčan, naopak, snažili sme sa pokryť prakticky celé Slovensko a zachytiť čo možno najviac jeho očarujúcich podôb. Zastúpenie majú všetky hlavné krajinné typy a uvádzané sú vrchy nízkych pohorí susediacich s nížinami, ako aj nebotyčné Tatry zastúpené až desiatimi vrchmi. Nájdeme tu flyšové, sopečné, bradlové, krasové, dolomitové, kremencové či žulové vrchy. Čitateľom možno bude chýbať napr. pohorie Pieniny s Tromi korunami, ale žiaľ najväčší miestny krásavec neleží na Slovensku. Krasové

planiny tiež nemajú zastúpenie, pretože sú kompaktnými prírodnými útvarmi bez dominantných vrchov. Jedinou výnimkou je Cigánka doslova vyrastajúca z Muránskej planiny.

Už počas tvorby tejto knihy sme si uvedomili, že jej formát akosi nestačí. Pôvodne sme si vytvorili dlhší zoznam adeptov, ktorí by si zaslúžili mať miesto v publikácii o najkrajších vrchoch Slovenska. Chtiac-nechtiac sme však museli v ňom urobiť čiaru, pod ktorou sa ocitlo mnoho horských krásavcov. Naša malá krajina je totiž úžasným koncentrátom prírodného bohatstva a nebol by žiadny problém zaplniť krásnymi slovenským vrchmi jednu poriadne hrubú knihu alebo niekoľko zväzkov kníh podobných tejto. Preto pokračujeme v objavovaní krás Slovenska a k vrchom pod čiarou pridáme v budúcnosti ďalšie nádherné lokality, aby sa naplnil obsah rovnako pekného a pútavého druhého zväzku Najkrajších vrchov Slovenska.

Ján Lacika

Velký Rozsutec

Svedok dávnych dejín

Devínska Kobyla

Devínska Kobyla, vytvárajúca úžasnú prírodnú kulisu starobylému Devínu, je nemým svedkom našej dávnej histórie. Dramatické dejiny sa písali nielen na devínskom hradnom brale týčiacom sa nad sútokom Dunaja a Moravy, odohrávali sa aj na svahoch mohutného kopca, ktorý nad devínskymi hradiskami a hradom Devín pevne držal ochrannú ruku.

Devínska Kobyla nie je zďaleka najvyšším vrchom Malých Karpát, a predsa má v knihe o najkrajších vrchoch Slovenska oprávnené svoje miesto. Je dominantným krajinným prvkom, ktorý sa teší veľkému záujmu vedcov aj verejnosti, a ľahko dostupným turistickým cieľom pre Bratislavčanov. Na celom

území Bratislavy niet vyššieho vrchu ako je Devínska Kobyla a mierne ho prevyšujú až zalesnené vrchy ležiace za severnou hranicou katastrálneho územia v okolí Bieleho kríža. Horský masív na južnom ukončení Malých Karpát vyniká svojou mohutnosťou a pôsobí dominantne, pretože z dvoch

Devínska Kobyla z Devína

strán susedí s nížinou. Západný svah sa nad korytom Moravy dvíha k vrcholu, ktorý leží o viac ako 370 metrov vyššie. Preto Devínsku Kobylu vidno z veľkej diaľky.

Bezprostredná blízkosť veľkého mesta a susedstvo s mimoriadne atraktívnym Devínom predurčujú Devínsku Kobylu byť jedným z najnavštevovanejších turistických cieľov, prinajmenšom na juhozápadnom Slovensku. Nemalá skupina návštevníkov Devína sa neuspokojuje s prehliadkou hradu Devín a vyráža na túru na neďalekú Devínsku Kobylu. Do blízkosti vrcholu ich dovedie červená turistická značka, ktorá je počiatčným, resp. koncovým úsekom Cesty hrdinov SNP spájajúcej Devín až so vzdialeným Duklianskym priesmykom. Z opačnej strany túto trasu využívajú najmä obyvatelia Karlovej Vsi. O čosi bližšie a pohodlnejšie to majú turisti vychádzajúci z Dúbravky, stúpajúci po žltej značke napájajúcej sa na Dúbravskej hlavici na červenú značku.

Asi najkrajšou je zelená turistická trasa spájajúca vrchol Devínskej Kobylы s Devínskou Novou Vsou. Je plná nádherných výhľadov a zaujímavých prírodných lokalít. Jej

Devínska Kobyla

Devínska Kobyla je najvyšším vrchom Devínskych Karpát, ktoré sú najjužnejším podcelkom pohoria Malé Karpaty. Vrchol vystupuje do nadmorskej výšky 514 metrov, čo je najvyšší bod katastrálneho územia Bratislavy. Od centra hlavného mesta Slovenska leží asi 9 kilometrov západným smerom. Masív Devínskej Kobylы je na západnej strane ohraničený riekou Moravou a z južnej strany korytom Dunaja. Obe rieky sú v danom úseku pohraničné a Slovensko sa o ne delí s Rakúskom. Na severe masív strmo klesá do Borskej nížiny, na východnej strane je klesanie do plošiny Bratislavského predhoria pozvoľnejšie.

Rozhľadňa na vrchole Devínskej Kobylы

atraktivitu zvyšuje významná archeologická a paleontologická lokalita Sandberg nadväzujúca na lúčne západné a juhozápadné svahy s podmanivou lesostepnou vegetáciou. Neopakovateľným zážitkom je jarný výstup po chodníku cez trávnaté lúky, ktoré zažltnú rozkvitnutými hlaváčikmi.

Západné úbočie Devínskej Kobylы dvíhaajúce sa nad riekou Moravou poskytuje variantné spôsoby priblíženia sa k hlavnému vrcholu. Okrem spodnej modro značkovanej trasy cez Waitov lom je k dispozícii aj o čosi vyššie vedená žltá značková trasa, ktorá je zároveň aj náučným chodníkom. Ak sa vyberieme na Devínsku Kobylu od severu, poslúži nám sieť neznačkových lesných chodníkov a ciest. Vďaka nim spoznáme napr. archeologickú lokalitu Villa Rustica z rímskych čias, systém vojenských bunkrov z prvej svetovej vojny, bývalú trampskú osadu na Bielych skalách s indiánskymi totemami, ako aj významnú paleontologickú lokalitu v lome Štokeravskej vápenky.

Devín zo Sandbergu

Desiatky rokov bol vrchol Devínskej Kobylы verejnosti neprístupný. Obsadili ho vojaci Československej ľudovej armády obsluhujúci raketovú základňu. Po Nežnej revolúcii nevyužívané vojenské objekty pustli a postupne sa z nich stali ohyzdné ruiny. Po viacerých neúspešných zámeroch revitalizácie sa v roku 2020 na vrchole Devínskej Kobylы objavila rozhľadňa, ktorá si pre svoj tvar vyslúžila prezývku Modlivka. Turisti tak získali jedno z najlepších vyhliadkových miest v okolí Bratislavy. Vďaka výške 21 metrov sa z najvyššej plošiny môžeme ponad les rozhliadnuť do pozoruhodných diaľav. Dokonalý kruhový výhľad siaha až za slovenské hranice, okrem blízkeho Rakúska dovidieť aj do Maďarska a dokonca aj na južnú Moravu. O kvalite výhľadu svedčí skutočnosť, že za ideálnych podmienok sa podarilo dohliadnuť až na Pohronský Inovec a Štiavnické vrchy.

Geológovia nazvali Devínsku Kobylu klenotnicou rozmanitosti geologických javov. V pestrej geologickej stavbe masívu našli viaceré stopy vypovedajúce o dávnej minulosti tohto územia. Pomyselnú cestu do

praveku môžeme začať v druhohorách, keď sa Devínska Kobyla vnorila do tropického mora. Z morských usadenín časom vznikli na fosílie bohaté vrstvy dolomitov, zlepenecov a vápencov, z ktorých je dnes budovaná napr. podstatná časť devínskeho hradného brala. Na konci druhohôr a v starších treťohorách nastal v dôsledku alpínskeho vrásnenia obrovský presun horninovej masy a vytvoril sa geologický útvar nazvaný Bratislavský masív. Na mieste južnej časti Malých Karpát sa sformovalo zložité zoskupenie zvrásnených, podrvených a polámaných hornín tvoriacich fundament masívu Devínskej Kobylы. V mladších treťohorách sa subtropické more rozšírilo do Záhorskej a Podunajskej nížiny a z Malých Karpát sa na určitú dobu stal nízky plošinový poloostrov. Devínska Kobyla bola jeho južným ukončením a dokonca bola aj celkom zaliata morom. Na brehoch aj v pobrežných vodách treťohorného mora prekypoval život. Na viacerých lokalitách na svahoch Devínskej Kobylы sa podarilo identifikovať a opísať prítomnosť vyše 300 druhov pravekých živých organizmov. Najznámejšou

je lokalita Sandberg nad Devínskou Novou Vsou. V niekdajšej pieskovni sa podarilo nájsť fosílie pravekých nosorožcov, jeleňov, antilop, jaskynného medveďa a opičky podobajúcej sa na gibona. Zvlášť veľký význam mal jedinečný objav ľudoopa typu *Dryopithecus*. Sandberg je zaujímavý aj z archeologického hľadiska, pretože tu v 9. storočí stáli blízko seba dve veľkomoravské hradiská. Početnosť pohrebísk slovansko-avarského osídlenia v okolí Devínskej Novej Vsi podnietili úvahu, či práve tu nestál legendárny Vogastisburg, hľadané hlavné mesto Samovej ríše.

Ešte pred začiatkom štvrtohôr more od Devínskej Kobyly nadobro ustúpilo a začal sa čisto suchozemský vývoj tohto územia. Dunaj si cestu do Devínskej brány našiel pomerne neskoro a jeho vody začali podmývať devínsku hradnú skalú až na konci poslednej medzifadovej doby (asi pred 130 000 rokmi). Dovtedy veľtok tiekol južnejšou Litavskou bránou. Našťastie ho dnes máme zo svahov Devínskej Kobyly ako na dlani, pričom modrá stužka Moravy je ešte bližšie.

Krasové pasce na pravekú zver

V jurských vápencoch obnažených ťažbou v lome Štokeravskej vápenky geológovia našli stopy po krasových javoch. V tektonicky porušenej hornine sa vytvorili hlboké krasové pukliny, ktoré sa stali pascou pre mnohé praveké živočíchy žijúce na pobreží tretohorného mora. Jednu z puklín počas druhej svetovej vojny preskúmal rakúsky profesor Helmuth Zapfe. Našiel v nej veľké množstvo kostí a zubov rozličných stavovcov, ktoré však boli odvezené do múzeí mimo územia Slovenska. Amatérsky paleontológ v roku 1982 objavil druhú puklinu nazvanú Bonanza. Vedci z Univerzity Komenského zistili, že v nej pred vyše 13 miliónmi rokov uviazli nielen suchozemské živočíchy, ale aj žraloky, ryby, žaby a tulene obývajúce vodné prostredie. Štokeravská vápenka je aj významným paleontologickým náleziskom s dosiaľ najstaršou známou faunou cicavcov na slovenskom území. Z celosvetového hľadiska je výnimočný nález skamenených zvyškov približne 60 veľkých vyhynutých nepárnokopytníkov druhu *Chalicotherium grande*, ktoré sa podobali na kríženca koňa a nosorožca a v dospelosti vážili aj 800 kilogramov.

Sandberg

Štíhla osamelá kráľovná

Vysoká

V panoráme Malých Karpát sa pri pohľade od Záhoria vymyká jeden vrch odlišujúci sa od ostatných svojím osobitým tvarom. Siluety kopcov tiahleho pohoria vyzerať ako rozložené klenby so širokými chrbtami a len jeden má tvar štíhleho kužela nápadne vytrčajúceho nad svojich horských susedov. Keďže sa z diaľky javí ako najvyšší, dostal meno Vysoká.

Vysoká z Malej Vápennej

Malokarpatská Vysoká je dominantným vrchom pohoria a najmä z Borskej nížiny pôsobí monumentálne, pretože na západnej strane sú len podstatne nižšie kopce nebrániace výhľadu. Hoci sa z viacerých uhlov pohľadu javí ako štíhla a vysoká pyramída, v skutočnosti je úzkym horským hrebeňom s dvojicou vrcholov oddelených plytkým

sedlom. Na mapách nepomenovaný severo-východný vrchol ležiaci mimo trás značovaných turistických chodníkov je približne o 10 metrov nižší ako hlavný vrchol nesúci názov Vysoká. Pozrieť sa na Vysokú znútra pohoria možno z mnohých malokarpatských vrcholov. S väčším odstupom ju dobre vidíme z turistickej rozhľadne na Veľkej

Vysoká

Vysoká je druhou najvyššou kulmináciou Malých Karpát, jej vrchol vystupuje do nadmorskej výšky 754 metrov. V rámci podcelku Pezinské Karpaty je súčasťou Bielych hôr pomenovaných podľa svetlosti početných vápencových a dolomitových brál. Je jednou z dominant horského pásma tiahnuceho sa v blízkosti západného okraja pohoria, ktoré je od Borskej nížiny oddelené úzkym pruhom nižšieho reliéfu Plaveckého predhoria a Bukovskej brázdy. Masív Vysokej leží celý na území povodia prítokov rieky Moravy medzi dolinami potoka Vývrat a Rohožníckeho potoka.

homoli, podstatne bližšie je z vrcholu Vápennej a najlepším pozorovacím miestom je Veľký Peterklin dostupný zo Sološnice za približne hodinu chôdze. Z plošiny na netradičnej rozhľadni, ktorá bola pôvodne telekomunikačným stožiarom slúžiacim vojenskému letisku v Kuchyni, máme neďalekú Vysokú ako na dlani.

Variabilnosť možných výstupov na vrchol Vysokej nie je veľká a masívom vedie len jedna značkováná turistická trasa. Sú tu však možnosti drobných alternatív. Modro značkovaný turistický chodník spája medzi sebou záhorsku obec Kuchyňa so Zochovou chatou. Vrchol Vysokej pritom leží zhruba na polceste. Ak sa vydáme od západu alebo východu, časovo to vyjde približne narovnať a v oboch prípadoch budeme na to potrebovať asi dve a pol hodiny. Západný variant má väčšie prevýšenie. Z Kuchyne po vrchol treba zdolať výškový rozdiel 614 metrov a zo Zochovej chaty má sumár stúpania hodnotu iba 459 metrov.

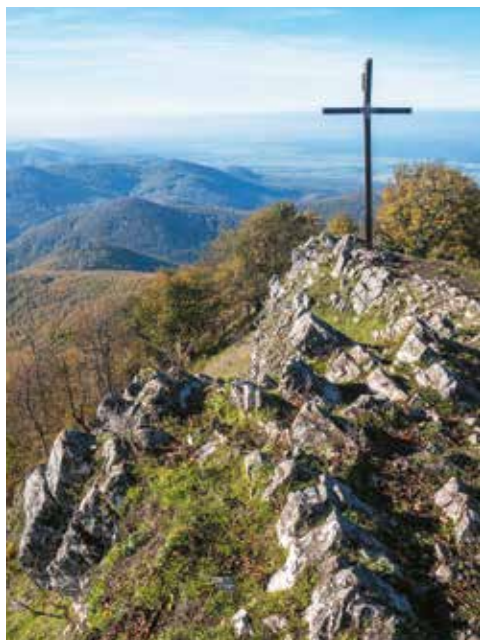
Výstup zo záhorskej strany môžeme začať v lokalite Vývrat, kde sa dá zaparkovať. Úvodný úsek trasy z Kuchyne po Vývrat je však celkom zaujímavý. Mierne stúpanie lúkami na západnom úpätí pohoria je

príležitosťou rozhliadnuť sa po zelených borinách Záhorskej nížiny. Na Vývrat sa pešo dostaneme aj z autobusovej zastávky Rázcestie Vývrat medzi Kuchyňou a Rohožníkom. Poslúži nám na to asfaltová cesta lemovaná alejou listnatých stromov.

Keby sme Vývrat navštívili pred rokom 2011, našli by sme tu väčší rekreačný objekt, ktorý dali postaviť v polovici 19. storočia Pálffyovci. Bohatým majiteľom miestnych lesov slúžil ako poľovnícky zámček. V knihe o bratislavskej župe z konca 19. storočia sa spomína, že miesto s názvom Wivrat s obľubou navštevoval knieža Mikuláš Pálffy. Pri zámčku bolo aj záhradníctvo a hájovňa. Okolie krásnilo malé jazierko. Po druhej svetovej vojne zámček prestavali na potreby lesníckeho učilišťa s internátom. Pred zbúraním ho určitý čas využívali ako rekreačné zariadenie.

Z Vývratu výstupová trasa z juhu obchádza zalesnený vrch Pristodolok. V úvodnom úseku vedie po ceste, ktorá bola pôvodne zvrškom úzkokoľajnej železnice. Jej niekdajšiu existenciu pripomína zopár

Na vrchole Vysokej

Pohľad z Vysokej na juh

zachovaných železničných podvalov a do skaly vysekaný priesek. Šlo o lesnú železničnú trať vedúcu z malokarpatských lesov cez Rohožník až na parnú pílu v Malackách. O vybudovanie trate legendárnej „štrečky“ sa v roku 1892 zaslúžili Pálffyovci. V tom čase ešte nejestvovala železničná trať zo Zohora do Plaveckého Mikuláša, tú otvorili až v roku 1911. Po železnici sa vozieval okrem dreva aj lomový kameň a tehly. Podľa malackých pamätníkov sa na vláčiku často zviezli aj výletníci. Úsek trate na trase výstupu pri Vývrati postavili neskôr, asi až v roku 1933. Bola predĺžením od horárne Baďura nad Rohožníkom cez Vývrat až na Hubalovú, ležiacu hlboko vnútri Malých Karpát. Železničku zrušili v roku 1938.

Výstup od Vývratu po sedlo pod Prístodolkom je pomerne ľahký, strmším sa stáva až záverečný úsek od dosiahnutia skalného hrebeňa stúpajúceho až na hlavný vrchol Vysokej. Do spomínaného sedla sa môžeme dostať aj iným spôsobom. Kúsok za Vývratom odbočíme zo značkovane-
ho chodníka, aby sme do programu túry

zahrnuli návštevu hradu Kuchyňa. Na hradný kopec nás pomerne ľahko dovedie úzky lesný chodníček. Zo stredovekej stavby sa toho veľa nezachovalo, avšak krása pahorku s riedkym porastom starých pokrútených stromov stojí za námahu vyškríabať sa tam. Od zvyškov hradu je najlepšie zostúpiť až na dno dolinky Tri stodôlky. Netreba sa vracieť na Vývrat, pretože lesná cesta nás hore dolinou dovedie až na širokú vrstevnicovú lesnú cestu smerujúcu k sedlu pod Prístodolkom.

Hrad Kuchyňa

Nepatrné zvyšky hradu na mieste nazývanom Na varte sa podarilo objaviť len pred niekoľkými desaťročiami. Sú domnienky, že ho založili v 13. storočí za vlády Bela IV. po tatarskom vpáde spolu s neďalším Plaveckým hradom. Pravdepodobnejšie však je, že vznikol až v nasledujúcom storočí zásluhou svätajurských a peziňských grófov. K jeho zániku došlo asi až po vymretí rodu v roku 1543. V časoch tureckých vojen už bol opustený a určitý čas slúžil ako strážna hláska. Podľa povesti ho pred tureckým vojskom udatne bránila dvojica

mládencov. Keď sa už ich situácia zdala beznádejná, jeden z nich vložil do praku železnú podkovičku a trafil ňou tureckého veliteľa. Toho od nevidanej trefy zaliala krv, spolubojovníci sa zľakli a zbabelo ušli.

Charakter prírodnej krajiny vrcholovej časti Vysokej je daný jej geologickou stavbou. Výrazná elevácia je budovaná druhohornými vápencami, ktoré sú horotvornými silami naklonené tak, že vrstvy tvrdej horniny sa pomerne strmo skláňajú smerom do Záhoria a na opačnú stranu čelá týchto vrstiev vystupujú v podobe pásma brál. Miernejšie západné svahy vrchu dali lesu možnosť siahať až po vrcholový hrebeň, a preto sa na túto strany z Vysokej nerozhliadneme. Výhľad z Vysokej je polkruhový, pretože koruny stromov rastúce pod skalným defilé k hrebeňu vonkoncom nedosiahnu. Vďaka tomu môžeme plnými dúškami vychutnávať pohľad dovnútra Malých Karpát, kde sa rozkladá plytká vnútrohorská depresia. Nižšie ležiaci zalesnený reliéf sa rozprestiera vnútri Malých Karpát a odvodňuje ho sieť potokov horných

povodí Vištuckého potoka a Gidry. Z opačnej strany je depresia ohraničená o čosi vyššie ležiacimi vrchmi, medzi ktorými dominuje Veľká homola, ľahko identifikovateľná vďaka rozhladni na vrchole. Výstup na ňu sa časovo vmestí do celodenného úplného priečného prechodu pohoria z Kuchyne až do Modry.

Zopár desiatok metrov od križa na vrchole Vysokej je do skál nenápadne ukrytý malý symbolický cintorín zriadený na pamiatku ľudí, ktorí mali radi tento krásny malokarpatský vrch a boli nadšenými turistami. Svoju tabuľku tu má aj legendárny modranský turista a značkář Milan Ružek. V sedielku pod druhým vrcholom Vysokej sa modrý turistický chodník zatača dovnútra pohoria a klesá na Panské uhľiská. Na rázcestí sa križuje s Cestou hrdinov SNP, čo „hrebeňovkárom“ putujúcim po chýrnej diaľkovej trase dáva príležitosť odskočiť si na vrchol Vysokej. Odbočenie si vyžaduje asi poldruha hodiny času. Z Panských uhľísk zostáva tiež asi poldruha hodiny na ukončenie výletu na Zochovej chate s výborným autobusovým spojením do Bratislavy.

Hrad Kuchyňa

